

Uluslararası Göçlerin Hukuki ve Ekonomik Sonuçları

Özet

Göç, insanların bir yerden başka bir yere hareket etmesidir. Bu olgu savaş, iklim değişikliği, kuraklık, ekonomik ve siyasi faktörler gibi çeşitli nedenlerle ortaya çıkar. İnsanların hareketinden daha fazlasını kapsar; kuşların, balıkların ve diğer hayvanların mevsimsel hareketini de içerir. Bu olgu, dördüncü yüzyılda kuraklık ve iklim değişikliği nedeniyle kabilelerin göçü de dahil olmak üzere tarih boyunca devam etmiştir. Küreselleşmenin yükselişi uluslararası göçün artmasına katkıda bulunmuş, ABD, Kanada ve Avustralya gibi bazı ülkeler ekonomik kaygılarla yasal göç politikaları uygulamıştır. Az gelişmiş ülkelerden yasadışı göç, savaşlar, gıda kıtlığı ve iklim değişikliği gibi faktörler nedeniyle önemli boyutlara ulaşmıştır. Bu çalışma, uluslararası insan göçünün nedenlerini, çeşitli göç türlerini ve göç sistemlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Tartışma göç süreçlerini, göç alan ve göç veren ülkeler arasındaki anlaşmaları ve göçün yasal ve ekonomik sonuçlarını kapsayacaktır. Ayrıca göç kaynağı ve hedefi olarak ulusumuzun karşılaştığı zorluklara da değinilecektir. Göç, zorlukları beraberinde getirmekle birlikte, doğru yasal çerçevelere ve sosyal önlemlere sahip ülkelerde faydalar da sağlamaktadır. Bu çalışma hem sosyolojik hem de liberal perspektifleri kapsayacaktır.

Legal and Economic Consequences of International Migration

Abstract

Migration is the movement of people from one place to another. This phenomenon occurs for various reasons, including war, climate change, drought, and economic and political factors. It encompasses more than just the movement of people; it also includes the seasonal movement of birds, fish, and other animals. This phenomenon has persisted throughout history, including the migration of tribes in the fourth century due to drought and climate change. The economic and social dimensions of international migration have come under scrutiny. The rise of globalization has contributed to an increase in international migration, with certain countries, such as the USA, Canada, and Australia, implementing legal immigration policies motivated by economic considerations. Illegal migration from underdeveloped countries has reached substantial levels due to factors such as wars, food shortages, and climate change. This study aims to examine the causes of international human migration, the various types of migration, and the migration systems. The discussion will cover migration processes, agreements between receiving and sending countries, and the legal and economic consequences of migration. It will also address the challenges experienced by our nation as a source and destination for immigration. Migration entails challenges, but it also generates benefits in nations with the right legal frameworks and social measures. This study will cover both sociological and liberal perspectives.

Prof. Dr. Dilek Yılmazcan (Maltepe University, Istanbul, Türkiye)

ORCID: 0000-0002-1615-2979 E-mail: dilekyilmazcan@gmail.com

1 Giriş

Göç olayı, yüzyıllardır insan topluluklarının bölgeden bölgeye veya ülkeden ülkeye yaşadığı çok çeşitli sebeplerden dolayı yer değiştirdiği ve önemli sonuçlar doğuran sosyolojik bir olgudur. Bazen kitleler halinde bazen de değişik zamanlarda partiler halinde yer değiştiren insanlara mülteci denilmektedir.

Göçler, savaş, iklim değişiklikleri, kuraklık, dini, siyasi, ekonomik vb. sebeplerden dolayı hayatının tamamını veya bir kısmını geçirmek için ikamet ettiği yerden bir başka bölgeye veya ülkeye yerleşerek yapılan coğrafi bir yer değiştirme hareketidir. Göç sadece insanların yer değiştirdiği bir olgu olmayıp kuşların, balıkların ya da bazı hayvanların mevsimsel olarak yer değiştirdiği bir harekettir.

Göçler sadece bu yüzyılın konusu değil, tarihsel süreç içinde yüzyıllar öncesine dayanan bir olgudur. 4.yüzyılda Orta Asya'da yaşanan kuraklık ve iklim şartlarının bozulması nedeniyle bölge halkının kuzeye, güneye, batıya, doğuya yaptıkları göçler tarihte "Kavimler Göçü" olarak anılmıştır. Türklerin Orta Asya'dan göçü de bu grupta yer almaktadır. Bu göçün ekonomik ve sosyal boyutları hala incelenmektedir.

Küreselleşme diğer ekonomik ve sosyal faaliyetleri artırdığı gibi uluslararası göçleri de önemli ölçüde artırmıştır. Bazı ülkeler ABD, Kanada, Avustralya gibi ekonomik nedenlerle yasal yollardan göçleri teşvik ederken bu ülkelerde göçmen nüfusunda önemli artışlar görülmüş, diğer yandan savaşlar, gıda yetersizliği, iklim değişikliği gibi sebeplerle özellikle az gelişmiş ülkelerden yapılan yasadışı göçler de önemli boyutlara ulaşmıştır.

Bu çalışmada ulusal ve uluslararası insan göçlerinin sebepleri, göç çeşitleri, uluslararası göçmenler rakamları ve eğilimler, yoğun göç alan ülkelerin göç anlaşmaları ve göçlerin göç alan ve göç veren ülkeler açısından neden olduğu hukuki, ekonomik ve sosyolojik sonuçları incelenecektir. Ülkemizin de hem göç veren ve hem de yoğun bir şekilde göç alan bir ülke olarak yaşadığı sorunlara da kısaca değinilecektir.

Özellikle yasal yollardan yapılan göçlerin sadece sorun yarattığı söylenemez. İşgücünü göçmen nüfusa dayandıran ABD, Kanada, Almanya, Avustralya gibi ülkelerde göçlerin milli geliri artırmada önemli rol oynadığı da bilinmektedir. Bu nedenlerle göçler önemli sorunlara yol açsa da gerekli hukuki düzenlemelerin yapıldığı, sosyal tedbirlerin alındığı ülkelerde ciddi faydalar sağlamaktadır. Çalışmada göçlerin yarattığı sorunlarla birlikte sağladığı faydalar da ele alınacaktır. Burada, sosyolojik perspektif ve liberal perspektif açılarından görüşlere de yer verilecektir.

2 Göçlerin Sebepleri

2.1 Ekonomik sebepler

Göçlerin en temel sebeplerinden birisi işsizliktir. Yani, ekonomik nedenler daha karlı ve çekici alanları olan insanların gelişmekte olan ülkelere sanayileşmiş ülkelere doğru göçe zorlamaktadır. Sosyal çevre, statü ve sınıf mensubiyetini değiştirmek isteyen işgücü böylece yeni bölgelere ve ülkelere doğru hareketliliğe girmektedir. Bu durum her zaman statü sağlamamakla birlikte, bazen statü kaybına da yol açmaktadır. Örneğin, gittiği ülkede daha vasıfsız işlerde çalışmak buna örnektir. Ülkelerindeki iş imkânlarının yetersizliği, sosyal ve siyasi baskılar ve özellikle gençlerin geleceğe dair umutlarının olmaması da insanları göçe zorlamaktadır. 1963 yılında Almanya'da Nermin Abadan Unat tarafından yapılan bir çalışmada Türk işçilerinin maddi kaynak ve iş imkânı için yurt dışına çıktıkları tespit edilmiştir. Bu işçilerin oran %46.6 civarındadır (Abadan-Unat, 1964).

2.2 Savaşlar

Günümüzde, II. Dünya Savaşı dışında, çok sayıda bölgesel savaşlarla karşı karşıyayız. Bu savaşların en önemli sonuçlarından bir tanesi de o bölgede yaşayan insanların ülkelerini terk ederek daha güvenli olduklarını düşündükleri bölgelere göç etmeleridir. Burada en önemli gerekçe can güvenliğidir. Bunun en ciddi sonuçlarından birini Türkiye yaşamaktadır. 1989 yılında Bulgaristan'dan gelen Türkler, daha sonra Kosova savaşı nedeniyle gelen göçmenler ve önce Irak savaşı daha sonra Suriye savaşı nedeniyle gelen göçmen kitlesi, akabinde güvenlik nedeniyle gelen Afgan ve Pakistanlı göçmenler son yıllarda Türkiye'nin en önemli gündem konusu haline gelmiştir. Dünyada ise Ukrayna-Rusya savaşı nedeniyle binlerce Ukraynalı batıya göç etmiştir. Savaştan kaçan zengin Ruslar da Türkiye'ye gelmişlerdir.

Orta Amerika'da yaşanan iç savaşlar ve uyuşturucu kartellerinin sebep olduğu kargaşa da çok sayıda Latin Amerikalının kuzeye göç etmesine yol açmıştır. Meksika'dan Amerika'ya yapılan göçlerde de hem ekonomik hem de siyasal sorunlar önemli rol oynamaktadır. Ekonomik sorunlar, eğitim eksikliği, işsizlik ve uyuşturucu kartellerinin baskıları bu sorunlardan birkaçıdır. (Lac.iom.int)

2.3 Gelişmiş ülkelerin işgücü talepleri

Gelişmiş ülkelerde görülen nüfus artış hızının yavaşlaması, bu ülkelerin uzun dönemde çalışacak işçi bulmakta zorlanmalarına yol açmıştır. Avustralya ve Kanada gibi ülkeler, kendi nüfuslarının azlığı nedeniyle göçmenleri ülkelerine çekebilmek için, onlara iyi yaşam koşulları sağlamışlardır. Keza, Almanya 1960'lerden sonra Türk işçileri için iyi bir vatan olmuştur. Amerika zaten her yıl kaliteli işçi sağlamak için göçmen programları uygulamaktadır. Zengin Arap ülkeleri de, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri gibi, çalıştırmak için çok sayıda göçmeni ülkelerine kabul etmektedirler. Göçmen işçilerin gelişmiş ülkelere sağladığı en büyük faydalardan bir tanesi de

ucuz işgücü olmalarıdır. Türkiye gibi kayıt dışı ekonominin yoğun olduğu ülkelerde ucuz işçilik nedeniyle göçmen işçiler tercih edildiğinden bu durum fakir göçmenleri ülkeye çekmektedir. Bu işçiler sadece kendi geçimlerini temin etmek için değil, ayrıca ülkelerinde ailelerine de maddi yardımda bulunmaktadırlar. 1970'lerde Almanya'daki Türk işçiler Türkiye'nin dış ticaret açığını kapatmada önemli rol oynamışlardır. Muhtemelen birçok az gelişmiş ülke için benzer sonuçlar yaşanmıştır. (Abadan, Nermin)

2.4 İklim değişiklikleri

Dünyada yaşanan ısınma nedeniyle çok dramatik iklim değişikliği ile karşı karşıyayız. Dünya ısısının artması sonucunda buzulların erimeye başlaması, ciddi kuraklık tehdidi, gıda problemi bazı adaların denizin altında kalacağına hesaplanması gibi sebeplerden dolayı, bu problemlerle karşılaşan ülkelerde ciddi göç sorunları ortaya çıkmaktadır. Örneğin Pasifik Okyanusunda yer alan Kiribati adası böyle bir yok olma problemi ile karşı karşıya kalmıştır (Yılmazcan, 2023).

Kuraklık tehdidi beraberinde gıda sorununu da getirmektedir. Birçok ülkenin halkı gelecekte gıda sorunu nedeniyle göçe zorlanacaktır. Bugün küreselleşen dünyada uluslararası mal, hizmet ve sermayenin uluslararası hareketliliği yanında, insanların da bir yerden diğer bir yere göçmesiyle karşı karşıyayız. 1950'den 1999 yılına kadar dünyanın GDP oranı %3.8 iken, yıllık malların ticareti %6.2'lerde, 1965'ten 2000 yılına kadar göç eden nüfus %1.77'lerde gerçekleşmiştir. Bu süreçte dünya nüfus artış hızı %1.72'de kalmıştır. Bu demektir ki, göçmen hareketliliği nüfus artışından daha fazladır. 2000'li yıllarda göçlerde artış daha da hızlanmıştır. Dünya Göç Raporunda 2020 yılında insanların çatışmalar ve şiddet nedeniyle evlerini terk ettikleri bildirilmiştir. Raporda sadece bu yılda 26 milyon yeni mültecinin göç ettiği ve 55 milyon kişinin de ülke içinde yer değiştirdiği bildirilmiştir (Uluslararası Göç Örgütü, 2022). Doğu Afrika ülkeleri (Somali, Etiyopya, Güney Sudan) en fazla göç edilen ülkeler olarak kayıtlara geçmiştir. Şimdi bu ülkelere Yemen de eklenmiştir (Uluslararası Göç Örgütü, 2022).

3 Göçlere İlişkin İstatistiksel Bilgilerin Değerlendirilmesi

3.1 Uluslararası göçmenler ve sayıları

Birleşmiş Milletler DESA (Department of Economic and Social Affairs) örgütü, uluslararası göçmen nüfusu ile ilgili çalışmalar yapmaktadır. Örgütün çalışmaları, uluslararası göçmen sayısını "kısa süreli göçmenler" ve "uzun süreli göçmenler" olarak iki grupta incelemektedir. Kısa süreli göçmenler ülkelerini en az 3 ay en fazla ise bir yıl olarak değiştiren kişiler olarak tanımlanmıştır. Uzun süreli göçmenler ise bulunduğu ülkeyi en az bir yıl süre ile değiştiren göçmenlerdir. Dünyada göçmen sayısı ile ilgili yapılan çalışmalarda sayılar metodoloji farklılıkları ve ülkelerin göçmenler ile ilgili tanımları nedeniyle tam bir bütünlük arz etmemektedir. Dünya göçmen nüfusuyla ilgili yapılan istatistikler 1970 sonrası daha doğru rakamları içermektedir. 1970'ten 2020 yılına kadar on yıllık periyotlarla yapılan istatistiklere göre, göçmenlerin sayısı dünya nüfusunun %2.3'ü iken, bu rakam 2020'lerde %3.5 oranına ulaşmıştır (DESA)(Bakınız Tablo 1)

Yıl	Göçmenlerin Sayısı	Göçmenlerin Dünya Nüfusundaki Yüzdesi
1970	84.460.125	%2.3
1980	101.983.149	%2.3
1990	153.011.473	%2.9
2000	173.588.441	%2.8
2010	220.781.909	%3.2
2020	280 000.000 ~	%3.6~
2023	283 000.000 ~	%3.7~

Tablo 1. Uluslararası Göçmenlerin Sayısı 1970-2023 Kaynak: DESA, 2020

Yaşanan bu göçmen hareketliliği dünya nüfusunun bölgesel değişimine de yol açmıştır. Göç alan ülkeler içinde her zaman en çok tercih edilen bölge Avrupa olmasına rağmen, Suriye savaşından sonra çok sıkı önlemler alarak göçü sınırlamaya çalışmıştır. Avrupa'ya yapılan göçler Avrupa nüfusunun yaşlanması ve doğum oranının düşük olması nedeniyle, Avrupa nüfusunun çok artmasını engellemiştir. Kıtalar arasında en önemli göç nüfus artışı Afrika'da yaşanmıştır. Ancak Afrika'da nüfus artış oranı çok yüksek olsa da, iç savaşlar, salgın hastalıklar, gıda kıtlığı gibi nedenler ülkeler arası göçü artırmıştır. Bazı Afrikalı göçmenler de Avrupa'ya gitmeyi tercih etmektedirler. Amerika Birleşik Devletleri de 1970 sonrası uluslararası göçmenler için en fazla tercih edilen ülkelerden biridir. 1970'li yıllarda göçmen nüfusu 12 milyonun altında iken, son yıllarda 51 milyona yaklaşmıştır (DESA, 2019).

Amerika'dan sonra, göçmenlerin en çok tercih ettiği ülke Almanya olmaktadır. 1960'lardan beri Türklerin en çok tercih ettiği ülke de Almanya olmuştur. Bugün Almanya'da bulunan Türklerin sayısı 3 ila 3-5 milyon Türk civarındadır. Bu rakam bazı çalışmalarda 2.7 milyon olarak yer almaktadır (Abadan-Unat, 1964). İlk yıllarda vasıfsız işçi göçü yaşayan Almanya'ya son yıllarda doktor, mühendis gibi mesleklerden çok kişinin gittiği bilinmektedir. Ancak bu rakamlar oturum izni olanla, olmayanlar arasında farklılık göstermektedir.

Verilen rakamlar DESA'nın ulaşabildiği düzenli göçmenlere ait olan rakamlardır. Günümüzde yasal olmayan yollardan, ölümü de göze alarak ekonomik olarak güçlü ülkelere göç eden “düzensiz göçmen” denilen büyük bir kitle vardır. Küresel düzeyde abartılı da olsa, bu göçmenlerin sayısı da oldukça yüksektir. Dünyada düzensiz göçmen olarak 106.9 milyon kişiden bahsedilmektedir. Bu sayı 2022 Dünya Göç Raporunda 2020 yılı itibariyle 281 milyon, 2023'te ise 289 milyona ulaşmıştır (Uluslararası Göç Örgütü, 2022).

Ülkelerin göçmenlerin yerleştiği ülkelerle ülke dışındaki göçmen sayısına göre sıralanmasına bakıldığında sırasıyla, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya Federasyonu, Almanya, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri başta gelmektedir (Bkz. Tablo 2).

Ülke	Göçmenlerin Sayısı	Dünyadaki Toplam Göçmen Nüfusuna Oranı
Amerika Birleşik Devletleri	45.785.090	19.8
Rusya Federasyonu	11.048.064	4.8
Almanya	9.845.244	4.3
Suudi Arabistan	9.060.433	3.9
Birleşik Arap Emirlikleri	7.826.981	3.4

Tablo 2. Ülkelere Göre Uluslararası Göçmenlerin Sayısı *Kaynak: Wikipedia, 2022*

Bu tabloya göre, 2019 göçmen nüfusu 272 milyondur. Ülkelerinin dışında göçmen olan ülkeler arasında ise Hindistan, Meksika, Çin, Rusya Federasyonu ve Suriye ilk sıralarda yer almaktadır. Göçmen nüfusunun 135 milyonu kadın, 146 milyonu ise erkeklerden oluşmaktadır (Tarhan, 2022). Rakamlara baktığımızda, son elli yılda göçmen nüfusunun üç kattan fazla arttığını görüyoruz. Bu rakamlara Ukrayna savaşı sonrasında batıya göç eden nüfus dâhil değildir. Bu rakamın 4-5 milyon civarında olduğu bilinmektedir (Tarhan, 2022). Ayrıca ülkemize gelen Afgan ve Pakistanlı düzensiz göçmenlerin sayısı bilinmemektedir. Göçmen işçilerin 102.4 milyonu, yani yaklaşık %61'i Kuzey Amerika, Arap ülkeleri ve Avrupa olmak üzere üç bölgede ikamet etmektedirler. Göçmenlerin büyük çoğunluğu çalışma çağındadır. Bu oran 25 yaş ile 55 yaş arasında yoğunlaşmaktadır. Bu da bize göçlerin önemli ölçüde ekonomik nedenlerle yapıldığını göstermektedir.

3.2 Uluslararası göçmenlerin ülkeler itibariyle yoğunluğu

Burada iki sıralamadan söz edilebilir. Birincisi, ikametçi göçmenleri alan ülkelerdir. Bu ülkeler arasında, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Suudi Arabistan, Rusya Federasyonu, Birleşik Arap Emirlikleri ilk sıralarda yer almaktadır. Bu sıralamada Amerika'nın oranı çok yüksektir. Göçmenlerin yaklaşık 176 milyonu gelişmiş ülkelerde bulunmaktadır. Orta gelirli ülkelerde ise 82 milyon civarında göçmenin yerleştiği görülmektedir. Türkiye göç alan ülkeler içinde aşağılarda yer almaktadır (World Bank, 2022).

İkincisi, ülke dışında yaşayan göçmenlerin doğdukları ülkelerin sıralanmasıdır. Bu ülkeler arasında, Hindistan, Meksika, Çin, Rusya Federasyonu, Suriye, Bangladeş, Pakistan, Ukrayna, Filipinler gibi sorunlu ve gelir durumu düşük ülkeler yer almaktadır. Türkiye yurttaşları göç eden ülkeler sıralamasında ise 20 ülke içinde 20. sıradadır (DESA, 2019). Bu sıralamada yer almamakla birlikte Dünyada en fazla göçün gerçekleştiği ülkeler içinde, Karayip adalarında ve Okyanusya'da yer alan küçük adalar bulunmaktadır. Bunların bir kısmı iklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkan sorunlar sebebiyledir. Bütün bu insan hareketliliği, birtakım hukuki, ekonomik ve sosyolojik sorunları da beraberinde getirmektedir.

Uluslararası Göç Örgütü mültecilerin yeni bir ülkeye yerleştirilmesi, gönüllü geri dönüşlere yardım edilmesi, göçmenlerin sağlığı ve para gönderme işlerine yardım gibi konularda çalışmak için kurulan bir örgüttür. Merkezi Cenevre'dedir ve 1919 yılında kurulmuştur. Örgütün veri portalı, farklı örgütlerin, uluslararası kuruluşların küresel düzeyde bilgilerin tek bir merkezde erişim noktası olması amacıyla oluşturulmuştur (Global Migration Data Portal, 2017). Portalda verilen dünya haritasında, çok kapsamlı bir şekilde, göçlerin dağılımını görmek mümkündür. Bu rakamlar 20'den fazla veri kaynağından elde edilmiştir. Portaldaki göç verileri Birleşmiş Milletler ülkelerini kapsamaktadır. Uluslararası göç akını ile ilgili veriler ise hem DESA istatistiklerinden hem de OECD'nin Uluslararası Göç Veri tabanından alınmıştır. Ancak bu verilerin kullanılması 2005 yılından sonra mümkün olabilmektedir. Yani oldukça yeni verilerdir.

Göçmenlerin en önemli davranışlarından birisi kazançlarını menşe ülkeye göndermeleridir. Örneğin Türk işçilerinin 1970'li yıllarda Almanya'dan gönderdiği dövizler dış ticaret açığını kapatmada önemli rol oynamıştır. Bu veriler, göçlerin sebeplerini ve ülkelerin tercih edilme nedenlerini göstermesi bakımından önemlidir. Günümüzde Çin, Hindistan, Meksika, Filipinler ve Mısır gibi ülkelere gönderilen döviz miktarının 67 milyar doların ABD'den gönderildiği hesaplanmıştır. Gelişmiş ülkelere gönderilen toplam dövizin 2018 yılında 529 milyara ulaştığı görülmüştür. Bu dövizlerin gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınma ve refahını artırdığı bilinmektedir. Dünya bankasının raporlarına göre en fazla işçi dövizini gönderen ve işçi dövizini alan ülkelerle ilgili tablolar aşağıda yer almaktadır (Bkz. Tablo 3 ve 4). (Bakınız Dünya Göç Raporu)

Görüldüğü gibi, az gelişmiş ülkeler için gönderilen işçi dövizleri ekonomik açıdan son derece önemlidir. Çeşitli savaşlar, irksal çatışmalar, din ve mezhep farklılıkları nedeniyle meydana gelen çatışmalar ve iklim değişikliğinin

yarattığı sorunlar yerlerinden edilmiş insan sayısında önemli artışa yol açmıştır. Başta Suriye olmak üzere Kolombiya, Kongo, Somali, Afganistan, Yemen, Nijerya ve Sudan'dan çok sayıda mülteci, komşu ülkelere veya kabul gördükleri ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Uluslararası Göç Örgütüne ait Yerinden Edinme İzleme Matrisi çatışma ve doğal afetler nedeniyle göçmen hareketliliğini izlemektedir (Uluslararası Göç Örgütü, 2024).

Ülkeler	2005	2018
Çin	23.63	67.41
Hindistan	22.13	78.61

Tablo 3. En Fazla İşçi Dövizi Alan Ülkeler, 2005-2018 *Kaynak: World Bank, 2022*

Ülkeler	2005	2018
Amerika Birleşik Devletleri	47.25	67.96
Suudi Arabistan	14.30	36.12

Tablo 4. En Fazla İşçi Dövizi Gönderen Ülkeler, 2005-2018 *Kaynak: World Bank, 2022*

4 Uluslararası Göçlerle İlgili Göç Anlaşmaları ve Hukuki Durum

Uluslararası göçmen hareketliliği bazı ülkeler için sorun yaratmakla birlikte, bazı gelişmiş ülkeler için çalışabilir işgücünü artıran ve GDP artışına yol açan, hatta azalan nüfusu bir oranda artıran bir kolaylık getirmektedir. Bu ülkeler kalifiye işçi ihtiyaçlarını karşılamak üzere ülkelere yasal yollardan göçmen talep ederek işgücü açığını kapatabilmektedirler. Göçmenlerin yaratacağı sorunları da uluslararası göç anlaşmalarıyla daha kolay çözmektedirler. Bu konuda Amerika Birleşik Devletleri'nin ve Kanada'nın göç anlaşmaları oldukça önemlidir.

Düzenli göçmenleri yasal bir çerçevede yöneten ülkeler Amerika, Kanada, Almanya gibi, diğer göç alan ülkelere göre daha az problemle karşı karşıya kalmaktadır. Buna rağmen, ABD'nin güneyinde Meksika'dan gelen göçmenler, Kanada'ya Çin'den gelen göçmenler ve Almanya'ya da Suriyeliler, Türkler ve diğer uluslardan gelen yasadışı göçmenler nedeniyle ciddi problemler yaşanmaktadır. ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkeler üç farklı göçmen grubuyla karşılaşmaktadır: Aileleriyle gelenler, bağımsız gruplar ve mülteciler gibi. Amerika'da yasal göçmenler bağımsız göçmenlere göre büyük bir grubu oluşturmaktadır. Amerika'ya yasal yollardan gelen göçmen sayısı yılda yaklaşık 800.000 civarındadır.

Avustralya nüfusunun %21.5'i başka ülkelerde doğanlardan oluşmaktadır. Kanada'da ise yabancı doğumlarının oranı %16.8'dir ve Kanada yılda yaklaşık 225.000 yasal göçmen almaktadır. 2000 yılında bağımsız gelen göçmenlerin oranı %58.7 olarak hesaplanmıştır. Bu üç ülke dışında en çok göçmen kabul eden ülkeler Avrupa Birliği ülkeleridir. Bu ülkeler kendi içinde insanların serbestçe dolaşımına izin verdikleri halde, Avrupa Komisyonu, uluslararası hukukta 1 Mayıs 1999 tarihinde Amsterdam Anlaşması ile kendi vatandaşları ile vatandaşı olmayanların Avrupa Birliği içinde serbest dolaşımına izin vermişler, ancak Birliğin sınırlarını daha sıkı koruma kararı almışlardır. 1 Mayıs 2004 tarihinde ise tüm iç sınırların kontrol edilmesini kabul etmişlerdir. İltica ve göç politikaları Avrupa Birliği Konseyinin kurallarına göre belirlenmektedir. Ancak bu çalışmalar henüz tamamlanmamıştır (Avrupa Birliği, 2024).

5 Göç Politikalarının Normatif Açından Sonuçları

Dünya Bankasının raporlarına göre 2.8 milyar insan dünyada günde 2 dolardan daha az bir parayla yaşamaktadır. Bu nedenle, insanlar gelir durumu iyi olan ülkelere göçmek istemektedirler. Yasalar ne kadar kısıtlıysa kısıtlıysın pek çok göçmen yolda ölümü de göze alarak daha zengin ülkelere göçmeye çalışmaktadır. Bu konuda üç türlü göç politikasından bahsedilebilir. Bunlar ekonomik perspektif, sosyolojik görüş ve liberal yaklaşımla açıklanabilir (Trebilcock, 2003).

5.1 Ekonomik açıdan göçler

Göçün ekonomik açıdan çeşitli etkileri vardır. İlki, refah etkisidir. Burada, neoklasik teoriye göre, en uygun göç politikasıyla sınırların açık olduğu, sınırlamaların olmadığı, uluslararası emek piyasasının geçerli olduğu bir ekonomi savunulmaktadır. Genel olarak göç politikalarının iki rakip şekli vardır. Öncelikle, genel olarak ülkedeki yerleşik nüfusun refah fonksiyonunun artış göstermesine yol açmaktadır. İkinci olarak da, milli açıdan kısıtlayıcı bir etki yaratmaktadır. Howard F. Chang milli refah fonksiyonu ile global refah fonksiyonu arasında pratikte bir fark olmadığını iddia etmiştir (Chang, 1997).

Son yapılan çalışmalar, göçlerin işgücü piyasası üzerindeki etkileri bakımından önemli bir etkisi olmadığını, ücretlerde küçük bir azalma yaşanırken işsizlikte artış olduğunu göstermiştir. The National Academy of Sciences'ta çıkan bir raporda kanıtlar gösteriyor ki, göçün ücretler üzerindeki etkisi yerel rakip işçiler arasında azdır (Smith ve Edmonston, 1997). Bu konuda yapılan çalışmalar oldukça tartışmalıdır.

Kamuoyunda ortak bir korku da artan göçle birlikte, göçmenlere refah devleti gereği yapılan kamu finansmanını artırmasıdır ki bunların içinde refah ödemeleri, yiyecek yardımları, eğitim, sağlık, konut yardımları gibi kamusal transfer harcamaları vardır. Bu konuda Türkiye iyi bir örnektir. Göçmenlerin refahını artırırken kendi halkı mağdur

olmaktadır. Bu konuda, üst düzey yöneticilerin ifadesine göre, göçmenlere en az 41 milyar dolar harcama yapılmıştır.

5.2 Sosyolojik açıdan göçler

Göçün önemli bir etkisi de sosyolojik olarak toplum yapısında meydana getirdiği değişikliklerdir. Uluslararası göçlerin halkın kültürü ve yaşam biçimi üzerindeki etkisi dikkatle incelenmelidir. Burada toplumsal imtiyazlar eğer ülkenin vatandaşları yerine dışardan gelenlere tanınmırsa, ulus devlet göçmenlere zorlayıcı bazı sınırlamalar getirmek zorunda kalabilir (Chang, 1997; Trebilcock, 2003).

Avustralya, Kanada ve ABD'nin göç nedeniyle ortaya çıkan ırksal ve etnik problemleri çözmek için herhangi bir göç politikaları yoktur. Ancak bu yaklaşım bazı sorunlara da yol açmıştır. 1970'lerde Avustralya'nın "Beyaz Avustralya" şeklindeki göçmen politikası Avrupalı olmayan göçmenler için çok zorluk yaratmıştır. Avustralya'da ayrıca kendi yerli halkı Aborjinlere uygulanan ayrımcılık politikası da kabul edilebilir bir görüş değildir. Ayrıca, Kanada göçmen politikasında ırksal ve etnik ayırımın da sorun yarattığı gözlemlenmiştir (Kelley ve Trebilcock, 1998). Amerika'nın kendi tarihinde yaşadığı ırksal sorunların da bu problemlerin çözülmesinde pozitif bir etki yarattığı söylenebilir (Schuck, 1998). Bu problemlerin iyi bir eğitim politikasıyla çözülebileceği de göz ardı edilmemelidir.

5.3 Liberal açıdan göçler

Joseph Carens'e göre toplumda üç farklı liberal görüşten bahsedilebilir (Carens, 1987): pür liberalizm, sosyal sözleşmecilik ve faydacılık yaklaşımı. Pür liberalizmde, hükümetlerden mülkiyet hakkının korunması ve sözleşmelerle sağlanan değişiklerin kolaylaştırılması beklenmemelidir. Sosyal sözleşmecilik açısından bakıldığında, en uygun göç politikası olmakla birlikte, bilgisizlik nedeniyle başka ülkelerin kültürlerini bilmediklerinden bazı sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bugünkü gelişmiş ülkelerin göç politikaları, liberal ideolojiye ya da toplumcu ideolojiye çok uygun gözükmemektedir. Örneğin, 1951 Cenevre Konvansiyonunun önemli özelliği, zulme uğrayanların korunması için liberal görüşü tavsiye etmesi olsa da, gelişmiş ülkelerde sınırların açılmasına sıcak bakılmamaktadır. Liberalizm değil, ama toplumsallık görüşü gelişmiş ülkelerde göç politikası olarak daha çok ağır basan bir şekilde benimsenmektedir. Ancak, alınan tüm tedbirlere rağmen, düzensiz göçler önlenememektedir.

Göçmenlerle ilgili bir diğer konu da mültecilerdir. Gelişmiş ülkeler genellikle ev sahibi ülkeye kabul edilecek mültecilerin sayısı konusunda bazı önlemler almaktadırlar. Kota koymak bunlardan biridir. Kota sistemi deniz aşırı mülteciler için göz ardı edilememektedir. Kanada buna iyi bir örnektir. Kanada'da özel bazı organizasyonlar, Göç Bakanlığı ile sponsorluk anlaşması yaparak aracı kurum olarak sorunu çözmeye çalışmaktadırlar.

Literatürde sık karşılaşılan konulardan bir tanesi de göçmen kavramı ile mülteci kavramı arasındaki farktır. Göçmen taşınmayı seçen kişi iken mülteci evinden zorla çıkarılan kişidir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine (UNHCR) göre mülteciler silahlı çatışmalardan veya zulümlerden kaçan ve sığınma talepleri genellikle reddedilen kişilerdir. (Allison Eldridge)

1961 de uluslararası bir sözleşme yapılarak mültecilere bazı haklar tanınmıştır. Genelde ülkelerini savaş veya çatışmalar nedeniyle terk edenler ülkelerine gönderilmemektedir. Göçmenler ise ülkelerine göç yasalarına ve prosedürlere tabi tutuldukları için geri çevrilebilirler.

Yasadışı göçmenler ve misafir işçiler de bu açıdan ayrıca dikkatle incelenmelidir. Yasadışı göçmenler, çeşitli nedenlerle, net pozitif refah etkisine rağmen istenmemektedir. Bu istenmeme durumu, sınır kontrollerini artırarak gerçekleştirilmekle birlikte, bu mültecilere kalacak yer sağlanabilmektedir. Batıda bazı ülkeler özellikle karşısında oldukları rejimlerden gelen siyasi mültecileri rahatlıkla kabul edebilmektedirler. Kuzey İskandinav ülkeleri uzun yıllar Türkiye'den giden mültecilere kucak açmışlardır.

Sonuçta insanların bir yerden başka bir yere hareketi mal, hizmet ve sermaye hareketini biraz olsun yavaşlatmaktadır. Gelişmiş ülkelerin göçmen politikası nispeten hala sınırlandırılmamıştır. Yeni gelen insanların ekonomik refaha etkisi göz ardı edilmemekle birlikte, göçmenlerin refah devletinin varlığına zarar vermeden ülkeye girişi gerçekleştirilmelidir. Bazı ülkelerde bu göçlerin terör olaylarına yol açtığı da gözden kaçırılmamalıdır. Bu konuda ABD son derece titiz davranırken, maalesef Türkiye'nin açık sınırlarından giren mültecilerin terörist mi, yoksa savaştan kaçan halklar mı olduğu hiç araştırılmamış ve Türkiye başta İŞİD olmak üzere çok sayıda teröristlerin merkezi haline gelmiştir.

Bunların dışında, göçlerin getirdiği diğer olumsuzluklar şöyle sıralanabilir (Dünya göç raporu 2020)

- Askerlik yapmamaları
- Bulaşıcı hastalık taşımaları
- Aşıya mukavemet göstermeleri
- Fiziksel ve ruhsal bazı hastalıkları taşımaları
- Uyuşturucu problemi
- Kontrollü madde suçları
- Ahlaksızlık içeren suçlar
- Kontrole tabi maddelerin ticareti

- Fuhuş ve ticari seks
- Ajanlık faaliyeti
- Tecavüz suçları
- Devlet aleyhine faaliyetler
- Herhangi bir terörist grubun üyesi olmak
- Geldiği ülkede aranan veya hapis cezası olanlar
- Komünist veya totaliter rejim üyesi olmak (ABD için)

Yukarıda sıralanan suçlardan herhangi birine karışmış olmak ABD için son derece sakıncalıdır. Göç anlaşması ile bu konular güvence altına alınmıştır. Bizimki gibi ülkelerde ise bu suçların büyük bölümü kontrol edilememektedir. ABD yasalarında ayrıca göçmen olacak kişilerde yaş, sağlık durumu, aile statüsü, malvarlığı ve finansal durumu, eğitim ve becerileri gibi konular da dikkate alınmaktadır. ABD'nin Yeşil Kart uygulaması ile alınacak göçmen nüfusu da ciddi bir incelemeden geçirilmektedir.

6 Değerlendirme

Dünya Göç Örgütü, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler DESA ve UNHCR gibi kuruluşların çalışmaları ve verileri, bildirilen düzenli göçmenleri kapsamaktadır. Düzensiz göçmenleri ve mültecileri saptamak ise çok daha zordur. Ayrıca yasadışı geçişlerde ne kadar göçmenin hayatını kaybettiği de bilinmemektedir. Görüldüğü gibi uluslararası göçlerin ekonomik, sosyolojik, jeopolitik, kültürel sonuçları yanında insani boyutu da oldukça önemlidir. Yapılan çalışmalar yetersiz olsa da, bize göç ve göçmenlere ilgili genel eğilimler hakkında bilgi verebilmektedir. Mülteciler içinde kadın ve çocukların sayısındaki artış da, olayın ekonomik boyutundan ziyade, insani boyutunun dikkate alınmasını gerektirmektedir.

Günümüzde yoğun bir şekilde devam eden göç hareketi yabancı işgücünün gittikleri ülkelerde sevilmeyen ve zor işlerde çalışmaları yabancı düşmanlığı eğilimi ile birleştiğinde sosyal sınıflar arasındaki gerginlik ve çatışmayı artıran bir faktör haline dönüşmektedir. (Abadan Nermin)

Bu çalışmada Türkiye tek başına ele alınmamış, daha çok uluslararası hareketlilik incelenmiştir. Türkiye göç veren, son birkaç yıldır özellikle doktor ve mühendislerini gelişmiş ülkelere kaptıran, Suriye savaşı nedeniyle ise binlerce Suriyeli göçmeni yasal ve yasal olmayan biçimde almak zorunda kalan, akabinde Afgan ve Pakistanlı göçmenlerin istilasına uğrayan bir ülke konumundadır. Ukrayna-Rusya savaşı da binlerce Ukraynalı göçmenin Batı ülkelerine sığınmasına yol açmıştır. Son aylarda Ortadoğu da yaşanan savaş ve siyasi olaylar bölgede mülteci sorununu içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Bu olaylarda Türkiye'nin nispeten huzurlu olması da göçü hızlandırmaktadır.

Görüldüğü gibi, göçmen sorunu önemli bir sorundur ve giderek büyüyecek gibi görülmektedir. Avrupa Birliği de bu konuda önemli bir adım atmıştır. Bu adımın bugüne kadar geciktirilmesi de başka bir sorundur. Brüksel'de toplanan Avrupa Parlamentosu, 11 Nisan 2024 tarihinde, AB'nin düzensiz göçle ilgili tartışmalı Göç ve İltica Anlaşmasını oylamıştır. Savaş ve zulümden kaçan insanları korumak amacıyla önemli bir adım atılmıştır. Bazı aktivistlerin aleyhte oy vermesine rağmen, uluslararası insan hakları kuruluşları bu anlaşmayı olumlu bulmuşlardır. Ancak mücbir sebep durumunda üye ülkelere muafiyet sağlanmasının, mülteci hukuku ve uluslararası insan hakları konusunda yükümlülüklerin ihlal edilebileceği konusunda risk taşıdığını da ifade etmektedirler. Bu risklere rağmen, bu anlaşma göçlerin düzenli bir şekilde yönetilmesini sağlayacak, insanları ve sınırları korumaya yardımcı olacaktır. Avrupa Birliğinin 2024 yılında bu anlaşmayı imzalaması, bu konuda ne kadar geç kalındığını göstermektedir. Düzenli göç alan ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerde göçmenlerle ve iltica ile ilgili ciddi hukuki önlemler olmasına karşılık, özellikle Türkiye gibi yoğun göçmen istilası olan ülkelerde ciddi bir çalışma yoktur. Devletin acilen bu düzenli ve düzensiz göçmenlerle ilgili hukuki yaptırımlar içeren kararlar alması zorunludur.

Göçler sonucu ortaya çıkan sorunların uluslararası işbirliği ve devlet dışı aktörlerin bir bölümü güvenli, düzenli ve kurallı bir göç olayına erişebilmek için mutlaka birlikte hareket etmeleri gerekmektedir. Birleşmiş milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin verilerine göre dünya üzerindeki mülteci sayısı rekor düzeye ulaşmıştır. Gazze, Sudan, Myanmar, Kongo, Suriye gibi. Ancak bu soruna maalesef müreffeh ülkeler duyarsız kalırken düşük ve orta gelirli ülkeler çok fazla mülteci sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri ise mülteci kabul etmek yerine bizim gibi ülkelere çok düşük göçmen yardımı yaparak sorunları çözmekten kaçınmaktadırlar.

Kaynakça

- Abadan-Unat, N. (1964). *Batı Almanya'daki Türk işçileri ve sorunları*. Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara.
- Avrupa Birliği (2024). *Migration and Home Affairs*. https://home-affairs.ec.europa.eu/index_en
- Briggs, V. M. (2003). *Mass immigration and the national interest: Policy directions for the new century* (3rd ed.). M.E. Sharpe.
- Carens, J. H. (1987). Aliens and citizens: the case for open borders. *The Review of Politics*, **49**(2), 251-273.
- Chang, H. F. (1997). Liberalized immigration as free trade: Economic welfare and the optimal immigration policy. *University of Pennsylvania Law Review*, **145**(5), 1147-1244.
- DESA (2109). *World Population 2019*. Birleşmiş Milletler Yayını, New York.
- DESA (2020). *International Migration 2020*. Birleşmiş Milletler Yayını, New York.
- Global Migration Data Portal (2017). *Global Migration Data*. <https://www.migrationdataportal.org/>.
- Kelley, N., & Trebilcock, M. J. (1998). *The making of the mosaic: A History of Canadian Immigration Policy*. University of Toronto Press.
- Skeldon, R. (2018). *International migration, internal migration, mobility and urbanization: Towards more integrated approaches*. United Nations.
- Trebilcock, M. J. (2003). The law and economics of immigration policy. *American Law and Economics Review*, **5**(2), 271-317.
- Tarhan, M. (2022). BM Mülteciler Yüksek Komiseri Grandi: Umarım Avrupalıların gözleri bu trajediyle açılır. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/bm-multeciler-yuksek-komiseri-grandi-umarim-avrupalilarin-gozleri-bu-trajediyle-acilir/2535475>
- Schuck, P. (2018). *Citizens, Strangers, and In-betweens: Essays on Immigration and Citizenship*. Routledge.
- Edmonston, B., & Smith, J. P. (Eds.). (1997). *The New Americans: Economic, Demographic, and Fiscal Effects of Immigration*. National Academies Press.
- Trebilcock, M. J. (2003). The law and economics of immigration policy. *American Law and Economics Review*, **5**(2), 271-317.
- Uluslararası Göç Örgütü (2022). *World Migration Report 2022*. Uluslararası Göç Örgütü Yayını, Cenevre. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>.
- Uluslararası Göç Örgütü (2024). *Displacement Tracking Matrix*. <https://dtm.iom.int/>
- United Nations High Commissioner UNHCR (2010). *Global Trends*. <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/4dfa11499.pdf>
- World Bank (2022). *World Bank Open Data*. <https://data.worldbank.org/>
- Yılmazcan, D. (2023). İklim Politikaları ve Uluslararası Hukuk. In *International Congress on Eurasian Economies 2023* (p. 28).